

Веклич В.О.,
к.ю.н., ст. викл. каф. міжнародної економіки
Національного університету харчових технологій

ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

***Анотація.** У публікації розглянуто основні проблеми, які виникають на шляху інтеграції освітньої галузі України до європейської системи освіти. Узято до уваги глобалізаційні процеси й відображення їх на відповідному напрямку діяльності в Україні. Визначено передумови для успішної реалізації діяльності щодо залучення України до інтеграції у європейський освітній простір. Подано деякі рекомендації, що видаються доцільними щодо реалізації на практиці з метою полегшення відповідного інтеграційного процесу.*

***Ключові слова:** освіта, Болонський процес, система освіти, євроінтеграція, проблеми освіти.*

На поточному етапі розвитку освітньої галузі України викликає значне занепокоєння її реальний стан, що визначається усією сукупністю проблем, котрі зберігаються невирішеними досі. Інтеграція України до світового освітнього простору передусім пов'язується з інтегруванням її до європейського освітнього простору. Останнє триває вже майже протягом десятиліття без особливих успіхів.

Основні проблеми у цьому напрямку можуть пов'язуватися як з недоліками самої освітньої галузі України, так і з дійсним “саботуванням” відповідного процесу з боку окремих зацікавлених чиновників, котрі звикли за рахунок освітньої галузі накопичувати капітали, хоча й підриваючи при цьому розвиток країни в цілому.

Загалом, проблеми, які спостерігаються у освітній сфері України, значною мірою відображають ті тенденції, котрі притаманні загальносвітовим процесам. Але це зовсім не означає, що до подібних негативних тенденцій слід й надалі ставитися толерантно та не перешкоджати їх розвитку.

Основою цих тенденцій, як вже є зрозумілим, залишається корупційна складова. Адже фактична прозорість освітніх процесів на різних рівнях реально створюватиме перешкоди для незаконного збагачення державних службовців, котрі мають вплив на прийняття відповідальних рішень у освітній сфері й котрі майже протягом усього періоду незалежності України несли відповідальність за формування її освітнього простору. При цьому протягом усіх цих років можна було

почути чимало зауважень як щодо неготовності нашої країни до введення відповідних «інновацій» у освітню сферу, необхідності підтримання високого рівня підготовки фахівців у нашій країні, а також збереження тих позитивних традицій, які існували у минулому.

Реальний стан освітньої галузі України при цьому є значно показовішим, адже жоден вищий навчальний заклад (далі - ВНЗ) нашої країни не представлений у основних рейтингах провідних ВНЗ світу. Якщо ж їх і було включено до рейтингів провідних ВНЗ світу за версіями тих чи інших організацій, то у цих рейтингах вони також посідають далеко не провідні рядки.

Іншим важливим критерієм є практичний. Адже саме практичне опанування абітурієнтами знаннями й оволодіння навичками становить базис так званого «людського капіталу», який може бути реалізованим у практичній діяльності при подальшому працевлаштуванні. Й показовою тут є не ситуація по окремим (провідним для країни) ВНЗ, а загалом по галузі. Відтак, реальна якість освіти часто лишається доволі посередньою, оскільки навіть у межах країни працевлаштуватися для випускників ВНЗ у більшості випадків є проблематичним. При цьому далеко не усі випускники отримують можливість у подальшому працювати за спеціальністю. Слід підкреслити, що ці процеси відбуваються на фоні глобалізації, коли дійсно якісно підготована й висококваліфікована робоча сила може знайти можливості для працевлаштування за кордоном, а відтак, конкурентоспроможність наших випускників лишається незадовільною на загальному фоні «елітизму» основних впливових діячів освітньої сфери.

Що є показовим, Об'єднанням національних спілок студентів у Європі (TheNationalUnionsofStudentsinEurope) протягом тривалого часу проводилося дослідження різних неправових та проявів деструктивної діяльності у освітній сфері. Відтак, на трьох основних рівнях було виділено основні з них.

1. Індивідуальний рівень:

- а) пряме хабарництво;
- б) непряме хабарництво та винагороди;
- в) “подарунки”;
- г) непотизм та групи впливу;
- г) залякування та дискримінація.

2. Інституційний рівень:

- а) політичний вплив;
- б) «клуби старих хлопців» (тобто, угруповання діячів освітньої сфери, котрі можуть справляти вирішальний вплив на формування освітньої діяльності або на інституційне формування освітньої галузі);

- в) прозорість у фінансуванні та звітності;
- г) конфлікт інтересів;
- г) працевлаштування та оцінка персоналу і формування критеріїв підвищення.

3. Системний рівень:

- а) розподіл національного бюджету між ВНЗ;
- б) вплив конференції ректорів (або зібрання ректорів) [3, с. 69-78].

Відтак, є самоочевидним, що усі ці порушення у будь-якій формі можуть фактично підривати якість освіти, а відтак, і розвиток освітньої галузі. Й саме у вітчизняній освітній сфері ми можемо спостерігати чимало з переліченого досі. При цьому основна критика щодо подальшого інтегрування України до європейського освітнього простору зазвичай поєднується саме з відстоюванням «національної специфіки» та «позитивних здобутків, які ми мали в минулому».

На противагу цьому можна спостерігати, що «Болонський процес виявився здатним ідентифікувати та вирішити більшість проблем, на які страждав «доболонський університет» та яким він не міг протидіяти, зокрема такі як: чітко оформлена інерційність, котра паралізувала реформістські спроби; ендогамні преференції, що спричиняли антипатію до інновації та викликів; інституційний авторитаризм під виглядом наукового авторитету; непотизм під виглядом заслуги; елітизм під виглядом досконалості; політичний контроль під виглядом демократичної участі; неофеодализм під виглядом учбової автономії; страх бути оціненим, що приховується під виглядом академічної свободи; низька наукова продуктивність, виправдовувана героїчним спротивом дурному колу повноважень або зауваженням тих, котрі оцінюють; загальна адміністративна неефективність під виглядом поваги до традицій».

Відповідно до наведеного вище переліку рівнів має бути розроблено систему юридичних заходів, спрямованих на подолання тих деструктивних неправових тенденцій, які виявилися домінантними у освітній сфері України.

При цьому не слід забувати, що нагальною є потреба у інформуванні громадськості, а не лише окремих фахівців, щодо інтеграційних процесів у освітній сфері та щодо Болонського процесу зокрема. Адже саме Болонський процес передбачає використання інструментів для подолання негативних тенденцій у освітній сфері, котрі було напрацьовано на основі досвіду багатьох країн світу, котрий значною мірою відображає поточні проблеми України.

При цьому можна вказати, що зважаючи на значну структурну та функціональну трансформацію освітньої системи, Українська освітня галузь повинна також «змінюватися у напрямку масивізації, дефундаменталізації, реінституалізації, інтернаціоналізації та автономізації» [1, с. 125].

Але при цьому не слід забувати про фундаментальні принципи, котрі становлять базис для формування заходів щодо входження української освітньої галузі до європейської освітньої системи. Такими принципами є академічна свобода та інституційна автономія [2, с. 107].

Відтак, основні заходи, які слід вжити на шляху до входження до європейського освітнього простору, повинні передусім зорієнтовуватися на інформування громадян про Болонський процес (переклад англomовних матеріалів іншими мовами), розробку обґрунтованої наукової бази для подальших системних змін та створення належної правової бази. Разом тим, згадані заходи мають поєднуватися з реалізацією широкомасштабних антикорупційних заходів, спрямованих на подолання тих основних негативних тенденцій, які домінували протягом останніх десятиліть. Усе це має знайти вираження у новій законодавчо закріпленій політиці України щодо освіти як одному зі стратегічних напрямків забезпечення національної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bakirov V. S. World Trends in Higher Education. / V. S. Bakirov // International cooperation of universities as an integral part of the innovation development of higher education: proceedings of the International scientific and practical conference (Chernivtsi, May 16-18, 2013). – Chernivtsi, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2013. – 144 p. – P. 125-126.
2. Berlinguer L. European Views on the Political Future of Universities . / Luigi Berlinguer // The Politics of European University Identity. Political and Academic Perspectives. Proceedings of the Seminar of the Magna Charta Observatory. 14 September 2006. – Urbino: Bononia University Press, 2006. – P. 107-128.
3. Ivasevic V. Academic Alienation and Exploitation. / Vanja Ivasevic // Academic Malpractice Threats and Temptations. An Essay of the Magna Charta Observatory and The National Unions of Students in Europe (ESIB). – Urbino: Bononia University Press, 2007. – P. 66-93.